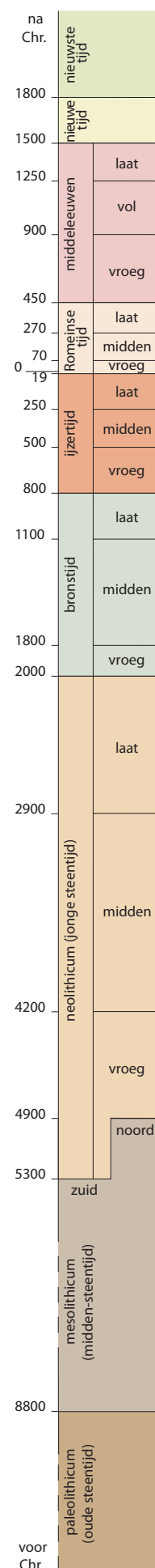

**EEN ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING
AAN DE OSCAR CARRÉSTRAAT 54
TE NIJMEGEN**

Antoinet Daniël

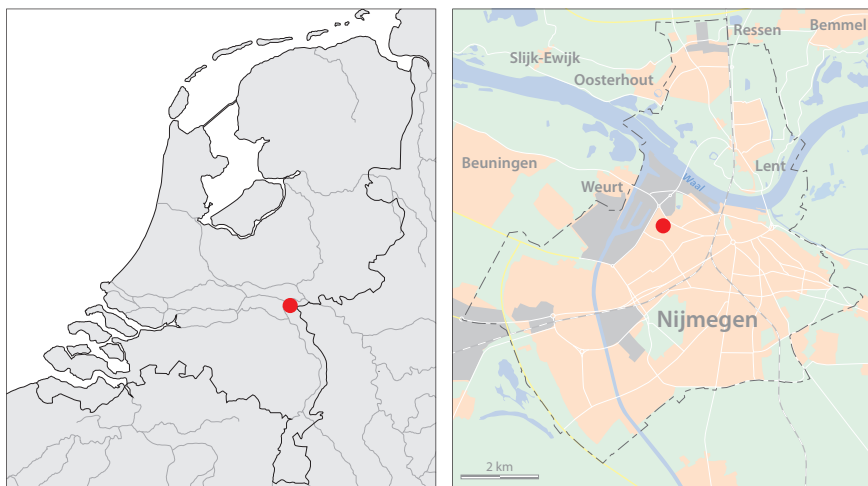

EEN ARCHEOLOGISCHE BEGELEIDING AAN DE OSCAR CARRÉSTRAAT 54 TE NIJMEGEN

1 INLEIDING

1.1 Kader en administratieve gegevens

Op 24 januari 2014 heeft Bureau Archeologie en Monumenten van de gemeente Nijmegen (BAMN) een archeologische begeleiding uitgevoerd op een terrein per plaatse van Oscar Carréstraat 54 te Nijmegen (fig. 1 en 2). Het onderzoek vond plaats in het kader van voorgenomen nieuwbouw. Omdat het terrein volgens de archeologische beleidskaart van de gemeente Nijmegen binnen een zone van zeer hoge archeologische waarde valt,¹ diende voorafgaand aan de bouwwerkzaamheden archeologisch onderzoek te worden verricht. Omdat het slechts een kleine en relatief ondiepe bodemingreep betrof, is ervoor gekozen om de graafwerkzaamheden archeologisch te begeleiden. Het onderzoeksgebied heeft een oppervlak van ca. 180 m² en lag ten tijde van het onderzoek braak. Een schuur die binnen de grenzen van het plangebied stond is enkele dagen voorafgaande aan de graafwerkzaamheden gesloopt.

Figuur 1. De locatie van het onderzoeksgebied.

RM

Provincie:	Gelderland
Gemeente:	Nijmegen
Plaats:	Nijmegen
Toponiem:	Oscar Carréstraat 54
Kadastrale gegevens:	NBH00, sectie H, nrs. 05118 en 05119
Kaartblad:	40C
Coördinaten onderzoekslocatie:	185.830/428.290, 185.855/428.290, 185.830/428.265 en 185.855/428.265
Projectverantwoordelijke:	A.A.W.J. Daniël
Bevoegd gezag:	gemeente Nijmegen, contactpersoon P. Franzen
Opdrachtgever:	Hilva, contactpersoon Th. Heuvel
Soort onderzoek:	archeologische begeleiding onder protocol opgraven
Onderzoeksmeldingsnummer:	60009
Vondstmeldingsnummer:	423843
Onderzoeksnummer:	48660

¹ Terrein Z-29, Archeologische
Beleidskaart Gemeente Nijmegen,
149–150.

Projectcode:	Osc2
ABAK-code en -status:	Z-29, Hees, waarde 3 (zone van zeer hoge archeologische waarde)
Complex en ABR-codering:	XXX (onbekend)
Periode(n):	NT (nieuwe tijd)
Geomorfologische context:	spoelzandwaaierafzettingen
Hoogte maaiveld:	ca. 10,40 m +NAP
Maximale diepte onderzoek:	9,36 m +NAP
Uitvoering van het onderzoek:	24 januari 2014
Samenstelling veldteam:	Heroen Damen (metaaldetectie), Antoinet Daniël (senior KNA-archeoloog), Jean-François Gentenaar, Benjamin Tunker (meetdienst)
Beheer en plaats documentatie en vondsten:	Bureau Archeologie en Monumenten gemeente Nijmegen

1.2 Archeologische context

Het onderzoeksgebied ligt volgens de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Nijmegen binnen de grenzen van een terrein van zeer hoge archeologische waarde.² Hier ligt de kern van het voormalige dorp Hees. Hoewel het tijdens de stadsuitbreidingen in de jaren '60 van de vorige eeuw overbouwd is, staan er nog veel huizen die van vóór die tijd dateren. Aan de Korte Bredestraat staat bijvoorbeeld de Petruskerk, die dateert uit de 16^e eeuw. Enkele van de nog bestaande panden zijn de opvolgers van 17^e-eeuwse buitenverblijven van de Nijmeegse elite.

Naast sporen uit het meer recente verleden van het dorp zijn er in het verleden ook Romeinse resten aangetroffen. Zo is in 1966 een graf gevonden uit de 1^e eeuw na Chr., zoals blijkt uit een bericht van M.H.P. den Boesterd van het Rijksmuseum G.M. Kam (thans opgegaan in Museum Het Valkhof): „*Bij het bouwen van nieuwe huizen aan de Kometenstraat, Hees werden gevonden: een terra-sigillata-bord in fragmenten met het stempel AFRI M (vorm Drag. 18/31) uit La Graufesenque, tijd Claudius–Nero; fragmenten van een kruik van gladwandig geelwit aardewerk, waarvan het oor reeds in antieke tijd is afgebroken (...). Laatste genoemde stukken werden aangekocht door het Rijksmuseum Kam.*” Inmiddels weten we dat het gestempelde bord niet uit het midden van de 1e eeuw, maar uit de 2e eeuw stamt. Omdat het in de Romeinse tijd gebruikelijk was om doden in een grafveld bij te zetten, betekent de vondst van één graf ongetwijfeld dat er zich in de omgeving nog meer graven in de bodem bevinden. Bovendien betekent de aanwezigheid van een grafveld ook dat in de nabijheid een nederzetting moet hebben gelegen. Mogelijk lag deze evenals het grafveld langs de weg naar Wijchen.

1.3 Onderzoek in de omgeving

In het onderzoeksgebied zelf heeft nog niet eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden. Op een terrein dat aan de westzijde grenst aan het onderhavige perceel, is in 2009 echter proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, (fig. 2) waarbij diverse nederzittingsgerelateerde grondsporen uit de midden- en/of late ijzertijd zijn aangetoond (BAMN-project Wf2). Daarbij gaat het hoofdzakelijk om paalsporen en greppels. Twee sporen lijken op basis van het vondstmateriaal uit de Romeinse tijd te stammen.³ Ca. 200 m in westelijke richting heeft op een terrein in de driehoek tussen de Schependomlaan, Pomonastraat en Perzikstraat een kleinschalig proefsleuvenonderzoek plaatsgehad.⁴ Hierbij is een ca. 30 tot 40 cm dikke postmiddeleeuwse akkerlaag aangetroffen. Behalve enkele subrecente greppels en een kuil zijn hier geen archeologisch relevante grondsporen waargenomen. Een proefsleuvenonderzoek uit 2008 dat ten noorden van de Bredestraat is uitgevoerd (ca. 400 m ten noordwesten van het onderhavige project) leverde een ca. 35 tot 40 cm dikke cultuurlaag en een gedempte sloot uit de nieuwe tijd op.⁵

² Terrein Z-29. Onderstaande tekst uit de *Archeologische Beleidskaart Gemeente Nijmegen*, 149–150.

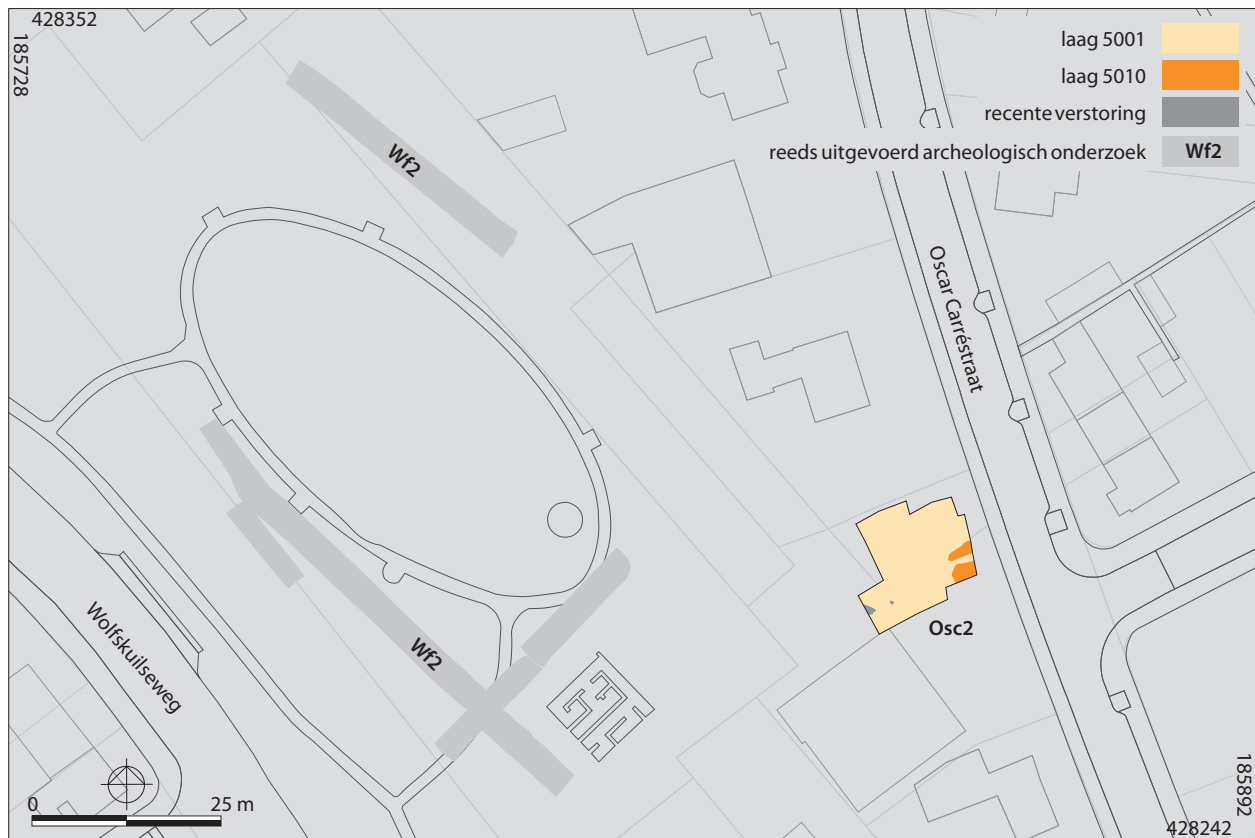
³ Harmsen 2010, 7–11.

⁴ Diepeveen 2008, 6.

⁵ Wildenberg 2009, 5–6.

1.4 Doel van het onderzoek en onderzoeksvragen

De voorgenomen grondwerkzaamheden ten behoeve van de nieuwbouw vormden een bedreiging voor het eventueel ter plaatse aanwezige archeologische bodemarchief. Doel

Figuur 2. De ligging van de bouwput op het terrein. Ten westen daarvan bevinden zich de proefsleuven van project Wf2. JG

van de archeologische begeleiding was dan ook het documenteren van gegevens en het veiligstellen van materiaal van vindplaatsen om daarmee informatie te behouden die van belang is voor kennisvorming over het verleden. Voor het onderzoek is een Programma van Eisen opgesteld met de volgende onderzoeksvragen.⁶

- Waaruit bestaan de archeologische resten (sporen en vondsten)?
- Wat is de aard, datering en omvang van de archeologische resten en tot welk complex type kunnen ze worden gerekend?
- Is er sprake van stratigrafie en zo ja, welke?
- Wat is de aard en de datering van de diverse bodemlagen en wat is hun begrenzing in zowel het verticale als het horizontale vlak?
- Wat is de relatie tussen de aangetroffen resten, de vastgestelde stratigrafie, de bodemgesteldheid en het landschap (geomorfologie en reliëf)?
- Wat is de exacte locatie van de archeologische resten?
- Is er een fossiele akker- of cultuurlaag aanwezig?
- Wat is de conservering of gaafheid van de verschillende materiaalcategorieën, inclusief archeobotanisch en zoologisch materiaal?
- Is er een relatie tussen de landschappelijke ligging (geomorfologie, reliëf en bodem) en de conservering van de archeologische resten?
- Wat is de diepte (t.o.v. maaiveld) en de hoogteligging (t.o.v. NAP) van de archeologische resten?
- Wat is de geologische context van de aangetroffen archeologische resten?
- Wat is de aard, datering en kwaliteit van de aangetroffen archeologische resten?
- Welke vindplaatsen zijn er uit de omgeving bekend?
- Wat is de relatie tussen de vindplaats en de andere vindplaatsen in de omgeving?

Figuur 3. Overzichtsfoto van het vlak in put 1, gezien vanuit het zuidwesten.

HD

2 METHODIEK VAN HET VELDWERK

Het uitgraven van de bouwput met een graafmachine met een gladde bak (werkput 1, omvang ca. 14,5×17 m, fig. 2) door de aannemer⁷ is begeleid. Tijdens de begeleiding is de uit te graven grond continu met een detector afgezocht op metalen voorwerpen. Nadat de bouwput tot de vereiste diepte was uitgegraven (9,80 tot 9,90 m +NAP) is het vlak gefotografeerd (fig. 3) en ingemeten met een GPS-apparaat, dat wil zeggen de putomtrek, lagen en vlakhoogtes. Ten behoeve van het vastleggen van de plaatselijke bodemopbouw is in de zuidoosthoek van de bouwput een profielkolom gedocumenteerd. Tijdens de werkzaamheden is de C-horizont niet bereikt waardoor eventuele archeologisch relevante sporen zijn blijven zitten.

3 LANDSCHAPPELIJKE EN BODEMKUNDIGE CONTEXT

Het onderzoeksterrein is gelegen in het westelijke deel van Nijmegen en bevindt zich in een relatief laag gelegen zone (fig. 4), waarbij oudere spoelzandwaaierafzettingen uit de voorlaatste ijstijd (Saalien, 200.000–130.000 jaar geleden) zijn gedeeltelijk opgeruimd en afgedekt door jongere rivierafzettingen van de Formatie van Kreftenheye.⁸ Deze afzettingen bestaan hoofdzakelijk uit vrij grof zand, veelal vermengd met grind. De stratigrafie ter plaatse wordt dan ook gedictieerd door vrij grove, zandrijke fluviatiele afzettingen. De bodemopbouw ziet er, van boven naar beneden, als volgt uit (fig. 5):⁹

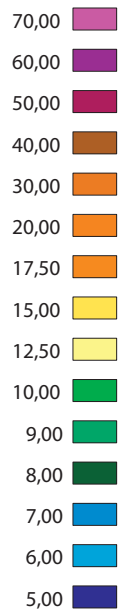
- De recente bouwvoor (5000) bestaande uit donkergrijs zand dat erg verrommeld aandoet, onder meer vanwege de aanwezigheid van fijn puin.
- Een postmiddeleeuwse verrommelde cultuurlaag (5001) met een dikte van ongeveer 30 cm en waarin onder meer fijn baksteenpuin is gevonden.
- Onder de cultuurlaag lijkt nog het restant van een B-horizont van een podzolbodem aanwezig te zijn (laag 5010, bruin matig siltig zand dat matig grindig en nog ca. 20 cm dik is).
- Laag 5020 betreft de C-horizont, ofwel het moedermateriaal, bestaande uit grindhoudend geel zand.

⁷ De firma Postma Bergharen.

⁸ Mondelinge mededeling E. Heunks, landschapsarcheoloog. Zie ook Harmen 2010, 4–5.

⁹ Informatie op basis van de gedocumenteerde profielkolom.

NAP-Hoogte in meters

Figuur 4. Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl) met globale weergave van de belangrijkste geologische eenheden. Het onderzoeksterrein is aangegeven met rode stip.

JG/RM

Figuur 5. Profielopbouw in de zuidoosthoek van werkput 1.

HD

Figuur 6. Selectie van de metalen voorwerpen. Schaal 2:1.

RM

4 RESULTATEN

De archeologische begeleiding van het uitgraven van de bouwput heeft zeer weinig informatie opgeleverd over eventueel in de bodem aanwezige archeologische waarden. Dit is voornamelijk toe te schrijven aan de vrij beperkte ontgravingsdiepte (ca. 50 tot 60 cm onder maaiveld) (fig. 2). Slechts in enkele kleine zones schemert de onderliggende B-horizont (laag 5010) door. Een eventueel aanwezig spoorniveau is dus niet bereikt. De grondsporen die tijdens het naastgelegen project Wf2 zijn gevonden tekenden zich af vanaf de onderzijde van de B-horizont,¹⁰ een diepte die in het onderhavige gebied – met uitzondering van de profielkolom – nergens is bereikt.

Het aangetroffen vondstmateriaal is zeer beperkt en uitsluitend afkomstig uit de verrommelde cultuurlaag 5001. Daarbij gaat het om twee scherven van bloempotten uit de 19^e of het begin van de 20^e eeuw, een glazen flesje met aan de onderzijde de opschriften '1A' en '1126' en 14 metalen objecten,¹¹ waaronder drie munten. De munten (uitsluitend centstukken) zijn vervaardigd van een koperlegering en stammen uit de 19^e en 20^e eeuw (jaartallen 182?, 1880 en 1948). Het resterende metaal bestaat uit voorwerpen van lood, een koper- of zinklegering en aluminium die uit de nieuwe tijd stammen, en dan ook nog voornamelijk uit de 20^e eeuw. Bij de loden objecten gaat het om een musketkogel (diameter 16 mm), een gietrest en twee borgloodjes, beide met een opschrift. Bij een borgloodje (fig. 6.1) uit de 20^e eeuw staat 'NS' centraal op de voorzijde, op de keerzijde staat radiaal de plaatsnaam 'SWALMEN'. Dit loodje is afkomstig van de Nederlandse Spoorwegen. Bij het andere borgloodje dat al uit de laatste decennia van de 19^e eeuw kan stammen staat in de buitenste radiale veld de tekst 'MEELFABRIEK KAKEBEEKE Gz'. In het binnenste radiale veld staat de plaatsnaam 'MIDDELBURG'. Op de keerzijde staan centraal op de bovenste regel de letters 'PTB' en op de onderste regel het cijfer '0' (fig. 6.2). Mogelijk gaat het om een soort- of kwaliteitsaanduiding. Voorts zijn twee ringetjes en twee schroefdoppen in een koperlegering, een handvat van een kinderpistooltje in een zinklegering, een ANWB-embleem uit de jaren '80 van aluminium en een ventiel van een fietsband gevonden.

5 CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Het archeologisch onderzoek heeft geen grondsporen opgeleverd en slechts enkele vondsten die alle afkomstig zijn uit een vrij jonge en verrommelde cultuurlaag. De beperkte aanwezigheid van archeologische waarden houdt verband met de geringe ontgravingsdiepte. Door de geringe resultaten van het onderzoek blijven de onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen dan ook onbeantwoord. Gezien de aanwezigheid een nederzettingsterrein uit de midden- en/of late ijzertijd en enkele sporen uit de Romeinse tijd op het westelijk aangrenzende perceel, is de kans groot dat op een dieper niveau wellicht nog archeologische resten uit deze perioden te vinden zijn. Geadviseerd wordt dan ook om voorafgaand aan alle toekomstige bodemingrepen op het terrein archeologisch onderzoek te verrichten.

¹⁰ Harmsen 2010, 6.

¹¹ Determinatie door B. Kokke.

LITERATUUR

Diepeveen, M.C., 2008: *Archeologisch onderzoek aan de Schependomlaan te Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 25).

Habraken, J., 2012: *Programma van Eisen Archeologische begeleiding Oscar Carréstraat (project Osc2)*, Nijmegen.

Harmsen, C., 2010: *Nederzettingssporen uit de ijzertijd en Romeinse tijd. Archeologisch onderzoek aan de Wolfskuilseweg in Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 81).

Wildenberg, J.J.A.J., 2009: *Een archeologisch onderzoek aan de Oscar Carréstraat, Gemeente Nijmegen*, Nijmegen (Archeologische Berichten Nijmegen – Briefrapport 35).

Illustratieverantwoording

HD Heroen Damen
JG Jean-François Gentenaar
RM Rob Mols

Lijst van afgebeelde voorwerpen

figuur	vondstnr.
6.1	1
6.2	1

|

Afdeling Stadsontwikkeling
Bureau Archeologie en Monumenten
Postbus 9105
6500 HG NIJMEGEN